

K Ö Z L E M É N Y E K

A DUNA HULLÁMAI*

Sz. A. Andrjusenko altábornagy, a Szovjetunió Hőse

I. RÉSZ

1943 őszén, a Kijev felszabadításáért folyó harcok idején neveztek ki a 23. lövészhadtest törzsfőnökévé. Ebben az időben a magasabbegységet Nyikita Jemeljanovics Csuvakov tábornok vezényelte. Rövid idő alatt összeszoktunk és válllvetve dolgoztunk. Ez a jó együttműködés

A Tarnopolért folyó harcok idején Mihail Frolovics Grigorovicst neveztek ki a hadtest parancsnokává. Ő korábban a Főhadiszállás képviselője mellett működő tábornoki csoportban dolgozott. Új parancsnokom magas, arányos termetével, katonás megjelenésével, mindig előírásos öltözékével már az első pillanatban a szigorú és határozott ember benyomását keltette bennem. Es valóban az is volt. A katonaelet kemény iskoláját megjárta, volt lovassági tiszt, Mihail Frolovics, mindenben szerette a rendet, és meg is követelte azt beosztottjaitól. Rövid idő alatt összeszoktunk és válllvetve dolgoztunk. Ez a jó együttműködés pozitívan hatott a csapatok vezetésére a nehéz és megerőltető harcok folyamán.

Eddig az ideig a 23. lövészhadtest már hosszú harci utat járt meg. Szumi, a Dnyeper, Kijev, Zsitomir, Tarnopol — ezek voltak a hadtest fényes történetének fontosabb állomásai.

A hadtestnek jól összeforrt törzse volt. A különböző osztályok tisztjeinek legtöbbje gazdag harci tapasztalatokkal rendelkezett. Az osztályvezetők és a beosztottak összeszokottan, lelkiismeretesen és a rájuk bízott feladatok iránti nagy felelősségérzettel dolgoztak. A forró csaták napjaiban, a nehéz menetelések idején a csapatoknál tartózkodtak, és segítettek bennünket a feladatok végrehajtásában. A hadtestben sűrűn cserélődtek az alakulatok. Ennek ellenére a törzs tisztjei mindig alaposan ismerték az egységeket. Ez főként a hadtest politikai osztályának és a törzs pártszervezetének az érdeme volt.

A Ivov—sandomierzi támadó hadműveletek befejeztével a 68.

* Szergej Alexandrovics Andrjusenko altábornagy, a Nagy Honvédő Háborúban mindvégig a fronton harcolt. Átélt a visszavonulás nehéz napjait, osztozott a balsikerek keserűségében és a győzelmek örömeiben.

A dnyeperi átkelésnél tanúsított bátorságáért és hősiességéért Sz. A. Andrjusenkót 1943-ban a Szovjetunió Hőse címmel tüntették ki. Röviddel ezután kinevezték a 23. lövészhadtest törzsfőnökévé. Ez a magasabbegység részt vett Ukrajna, Lengyelország, Magyarország, Ausztria és Csehszlovákia felszabadításáért vívott harcokban.

Sz. A. Andrjusenko altábornagy „A Duna hullámai” c. visszaemlékezésében leírja a Vörös Zászló-renddel kitüntetett 23. bratislavai hadtest magyarországi és csehszlovákiai harcait. Munkáját két részben közöljük.

gárda-lövészhadosztályból, a 99. és 316. lövészhadosztályokból álló hadtestünket hátravonták, és megkezdődött feltöltése Rava-Russzkaja térségében. A hadosztályok és a hadtest más egységei új emberekkel, felszereléssel és fegyverzettel egészültek ki, folyt a harci kiképzés. A súlyos és küzdelmes csatákat követő rövid szünetet igyekeztünk a lehető legjobban kihasználni a csapatok összekovácsolására, az elkövetkezendő harcfeleladatokra való felkészítésre.

1944. október 9-én megkaptuk a Főhadiszállás parancsát a hadtest áttelepítésére. A csapatokat vasúti szerelvényekre raktuk és hosszú utazás után, Ukrajnában és Romániában keresztül, megérkeztünk Magyarországra területére, a 2. Ukrán Front kötelékébe.

1944. október 28-án hajnalban a hadtestparancsnokság beszállásolt a Mezőhegyes nevű kis magyar faluba.

Mezőhegyes térségében, a környező falvakban és tanyákon, a fás, bokros ligetekben befejeződött a hadtest különböző alakulatainak összpontosítása.

Az éjszakát Grigorovics tábornokkal az alakulatoknál töltöttük. Beszélgettünk a tisztekkel, tiszthelyettesekkel és harcosokkal. A személyi állomány hangulata jó és emelkedett volt. Az emberek átérezték, hogy ismét az arcvonal közelébe kerültek. Mindenki erejét megfeszítve dolgozott, hogy mihamarább teljes harckészültségbe helyezzük a felszerelést és a fegyverzetet.

Másnap reggel a frontparancsnokságra indultunk jelentéstételre...

A megadott időpontban két „willis”-ünk elhagyta a falut Arad irányába, amelytől keletre az erdőben helyezkedett el a 2. Ukrán Front parancsnoksága. Az első kocsin a hadtestparancsnok és én, a másodikon Orlov ezredes, a politikai osztály vezetője egy beosztott tisztjével.

Verőfényes őszi nap volt. Előttünk gyönyörű táj bontakozott ki. Az út mentén fák tűnedezték fel, lassan hullatva az első hajnali fagyoktól megsárgult leveleiket. Távolabb szőlőskertek terültek el aranyszín pompájukban. Láttunk betakarítatlan kukoricaföldeket, és a szőlőt sem mindenütt érkeztek leszüretelni.

Az út mentén ellenséges harci gépek megfeketedett roncsai hevertek. Minden arról tanúskodott, hogy itt nem is olyan régen izzó, véres csaták folytak.

Lassan haladtunk. Az úton rengeteg jármű. Szemben gépkocsioszlopok jöttek felszereléssel, üzemanyaggal, lőszerrel megrakva. És szekérkaravánok. Itt vonult fel a csapatok második lépcsője és hadtápjá, az első lépcső pedig már messze nyugatra lendült, a Tisza jobb partján. A levegőben, hol hangosabban, hol halkabban, zúgtak nyugatra húzó csatarepülőink, és a légteret uraló vadászaink felettünk köröztek...

Megérkeztünk az Ukrán Front parancsnokságára.

Orlov ezredes a Haditanács tagjához ment, Grigorovics vezérőrnagy és én a frontparancsnokhoz.

A frontparancsnok, Malinovszkij, a Szovjetunió marsallja, azonnal fogadott bennünket. Hellyel kínált, majd maga is leült velünk szemben és érdeklődni kezdett, hogy milyen útunk volt. Érezni lehetett, hogy jó hangulatban van. Nem is alaptalanul. A front egységei sikeresen befejezték a debreceni támadó hadműveletet, a balszárnyon folyt az átkelés a Tiszán, Magyarország területének egy részét felszabadítottuk, és megkezdődött a támadás előkészítése Budapest felszabadításáért.

A frontparancsnok kérdéseket tett fel Grigorovics tábornoknak, aki részletesen megválaszolt rájuk. A marsall csak ritkán szólt közbe. Kér-

dezett, szemét kissé összehunyorította és áthatóan nézett a beszélgető partnerére. Erdeklődött a hadtest elhelyezéséről, a csapatok személyi állományának, felszerelésének és fegyverzetének állapotáról, a harcok és tiszták erkölcsi-politikai szelleméről és harci tapasztalatairól.

Befejezésül kijelentette: „Nehéz harcok előtt állunk, ne számítsanak könnyű győzelemre. A hitleristák a halálra szántak makacsságával fognak verekedni.”

Grigorovics vezérőrnagy azt válaszolta, hogy a hadtest egységei készek arra, hogy a haza bármely parancsát végrehajtsák.

A marsall megköszönte a tájékoztatást és utasítást adott, hogy a hadtest helyzetéről tegyünk részletesebb jelentést Zaharov vezérezredeknek, a front törzsfőnökének. Szívélyesen elbúcsúzott, sikereket kívánva az előttünk álló harcokban...

1944. október 29-én este parancs érkezett a front törzstől. A front-parancsnok utasítása szerint a hadtest a front tartalékából átmegy a 46. hadsereg alárendeltségébe. Ennek a hadseregnek igen komoly szerepet szántak Magyarország fővárosa — Budapest felszabadításában.

Október 30-án a hadtest parancsnokát, a politikai osztály vezetőjét, a törzsfőnököt, a hadművelleti és felderítő osztályok vezetőit, a hadtest tüzérparancsnokát, a hírfőnököt és a hadtest műszaki parancsnokát berendelték a 46. hadsereg parancsnokságára.

A hadseregpáncsnok, Slein, a Haditanács tagja és a hadsereg törzsfőnöke jelenlétében közölte velünk a hadtest feladatát: két éjszakai menetel áttelepülni a Csongrádtól dényugatra eső térségbe. Ezt követően a 68. gárda-lövészadosztályt adjuk át a 4. gárda gépesített hadtest operatív alárendeltségébe, a fő erőkkkel pedig (a 99. és 316. lövészadosztály) törjünk előre a gépesített hadtest előttünk harcoló egységei nyomában. November 2-án 10 órára el kell foglaljunk Szabadszállás—Fülőpháza—Solt vonalát, és tovább támadunk a Duna keleti partjával párhuzamosan, Budapest irányában.

Három óra állt rendelkezésünkre az elhatározás kidolgozására.

A hadtest előtt hosszú, gyorsított menetelés állt, amelyet fedezetlen szárnyakkal kellett végrehajtania. A menet során az egységeknek fel kellett számolniuk a hitleristák szétszórt csoportjait, amelyek az első lépcsőben támadó csapataink mögött maradtak. Nagyon alaposan át kellett gondolnunk a menet megszervezését. Emlékszem, milyen „melegünk” volt azokban az órákban. Hiszen rendkívül rövid idő alatt kellett összeállítanunk a jelentéseket, és ismertetnünk a hadosztályparancsnokokkal a harci feladat végrehajtására vonatkozó elgondolásainkat.

A hadművelleti osztály vezetője, Ignat Mihajlovics Vigyborec alvezredes, azt javasolta, hogy a szoros együttműködés megszervezésére küldjünk egy operatív csoportot a 4. gárda gépesített hadtest törzshez, és a 99. és 316. lövészadosztály egységei felvonulásának meggyorsítására a lövészegységek személyi állományát rakjuk gépjárművekre és szekerekre. Grigorovics tábornok ezeket a javaslatokat jóváhagyta.

Mindnyájan keményen, nagy lendülettel és kedvvel dolgoztunk. Vitákoztunk, döntöttünk, segítettünk egymásnak...

A szomszéd szobában dolgozott a 4. gárda gépesített hadtest parancsnokának, Vlagyimir Ivanovics Zsdanov tábornoknak a csoportja. Velük is megvitattuk a tennivalókat, és azután Zsdanov tábornokkal részletesen megtárgyaltuk az együttműködés kérdéseit.

Az elhatározás elkészült.

Slemin tábornok meghallgatta a hadtestparancsnok elhatározását, amelynek lényege a következő volt: a november 1-ről 2-ára virradó éjszakán 80 kilométeres, erőltetett menetet kell végrehajtanunk, két oszlopban. A 99. lövészadosztály útvonalá: Csongrád, Kiskunfélegyháza északi pereme, Kecskemét, Izsák, Fülöpszállás, és a továbbiakban támadás északnak, Szabadszállás—Kunszentmiklós—Bugyi irányában. A 316. lövészadosztály menetvonala Kiskunfélegyháza, Izsák, Fülöpszállás, a továbbiakban támadás északnak, Szalkszentmárton—Dömsöd—Dunaharaszti irányában.

A támadás megindulási vonalának gyors elfoglalása céljából mind-egyik hadosztály egy előrevetett osztagot szervez és vet be, amely egy rohamlöveg osztályból, a rohamlövegeken elhelyezett gyalogos deszantból és egy gépkocsira és szekerekre ültetett lövészszázaljból áll. A 99. és 316. lövészadosztály parancsnokai szoros együttműködést alakítanak ki a 4. gárda gépesített hadtest elől működő egységeivel és a 68. gárda-lövészadosztállyal megszervezik a felderítést és a harcbiztosítást.

A 99. lövészadosztály parancsnoka köteles különös gondot fordítani a jobbszárnyra, míg a 316. lövészadosztály parancsnoka állandó felderítést folytat a Duna-part mentén.

A hadseregparancsnok jóváhagyta az elhatározást, és meghagyta, hogy hadseregünk egységei a megindulás pillanatától kezdve ne szakdjanak el a 4. gárda gépesített hadtest előttünk működő egységeitől, és mindig álljanak készen az utóbbiak eredményeinek kiszélesítésére, Pestnek menetből való elfoglalása során. A hadsereg törzsfőnöke, Birman vezérőrnagy, parancsot adott a vezetés olyan megszervezésére, hogy a csapatok előnyomulása során a hadtesttörzs állandóan tisztában legyen a helyzettel.

Slemin altábornagy még feltett néhány kérdést, érdeklődött, hogy világos-e minden a számunkra, azután a következő szavakkal búcsúzott tőlünk: „Most pedig, elvtársak, már csak a harcmezőn fogunk találkozni.”

Előttünk Budapest

Megkezdődött a menet előkészítése. A törzs minden részlege megfeszített erővel dolgozott. Minden beosztott igyekezett, hogy kivége részét az őszi időjárással nehezített, erőltetett menet jó megszervezéséből. A „hadműveletiek”, fáradhatatlan parancsnokokkal, Vigyiborec alezredessel az élen, rövid idő alatt ismertették a hadosztályparancsnokokkal feladataikat, ellenőrizték a törzs utasításainak végrehajtását, és segítettek a parancsnoknak az egységek harci felkészítésében.

Zorin Fjodor Andrejevics alezredes, a híradók parancsnoka és a 359. önálló híradószázalój parancsnoka, Gotovcsenko Nyikolaj Mihajlovics, munkát és fáradságot nem kímélve folytatták a rádióadók kezelőinek felkészítését, akik az elkövetkező időkben eléggé szilárd összeköttetést biztosítottak a hadosztályokkal, a hadtest alárendelt egységeivel és a szomszédokkal. A hadtest műszaki parancsnoka, Perelstein alezredes, minden szükséges intézkedést megtett a csapatoknak a Tiszán való átszállítására.

A menet előkészítésére szorgos munka kezdődött közvetlenül az egységeknél és alegységeknél is.

A hadtest politikai osztályának beosztottjai, a hadosztály politikai osztályok és a különböző törzsek politikai instruktorai, az egységek és alegységek parancsnokai, komisszárjai, a párt- és Komszomol-szervezetek aktívái elmagyarázták a személyi állománynak az előttünk álló feladatokat, és buzdították a harcosokat a bátor helytállásra az elkövetkező csatákban.

Az egységeknél előadásokat tartottak a szovjet hadsereg felszabadító küldetéséről, Magyarországról, a magyar nép forradalmi hagyományairól...

A menetelés pontosan a meghatározott időben kezdődött, és a rossz időjárás ellenére (ekkorra megkezdődtek az őszi esőzések) szervezetten folyt. A hadtest egységei két oszlopban nyomultak előre a 4. gárda gépesített hadtest egységei nyomában. A hadtest törzse a 99. lövész-hadosztály menetoszlopában haladt, és biztosította a hadtestparancsnok számára a csapatok szilárd vezetését. A csapatok vezetése, hadműveleteink sajátosságaihoz alkalmazkodva, a következőképpen nézett ki:

A 4. gárda gépesített hadtest törzse mellett működött egy operatív csoportunk, a hadtest felderítőszolgálat parancsnokának, Dasuk Szergej Mojszejevics alezredesnek a vezetésével. Ez a csoport kétóránként rádióon jelentette hadtestünk parancsnokának az ellenség ténykedését, valamint a 4. gárda gépesített hadtest és a 68. gárda-lövészadosztály tevékenységét.

A hadosztályok élbiztosító alegységeinél a hadtesttörzs kiküldöttéi tartózkodtak, és rendszeresen tájékoztattak bennünket ezek tevékenységéről. A hadosztályok számára kijelölt útvonalakon a menetirányító tisztek állandóan ellenőrizték a csapatok időbeni áthaladását az előre meghatározott pontokon.

Izsák és Fülöpszállás vonalában a hadtest azt a feladatot kapta, hogy folytassa a menetet és november 3-án estére vegye birtokba a Kispeszt—Csepel vonalat, és a továbbiakban álljon készen a Dunán való átkelésre.

A csapatok, a nehéz terep ellenére, gyorsan nyomultak előre. Szinte szünet nélkül zuhogott az eső. A menetvonalak a mocsaras Duna menti ártéren át vezettek. Ennek ellenére a menetelés gyors volt. Két és fél nap alatt a csapatok 185 kilométert hagytak maguk mögött, közben megsemmisítve az ellenség elszigetelt kisebb csoportjait, az élen küzdő osztagok pedig rövid, de rendkívül heves harcokat vívtak a hitleristák utóvédeljeivel. A menetelés gyors üteme főként annak volt köszönhető, hogy a lövészegységek nagy részét gépkocsikon tudtuk szállítani.

A megállás nélküli előretörés során, amikor menetből semmisítettük meg a fasiszták elszigetelődött csoportjait, a személyi állomány nagyfokú szervezettségről és harci felkészültségről tett tanúságot.

A katonák, tiszthelyettesek és tisztek a szakadatlan őszi esőben a gépkocsi platóján felváltva pihentek, és menet közben folyt az étkeztetésük is. Az utak szétrombolt és sáros szakaszain pusztá kézzel vontatták át az elakadt lövegeket, gépkocsikat és szekereket. Minden ténykedésük azt bizonyította, hogy teljes mértékben átérzik a felelősséget a kiadott parancsok végrehajtásáért.

Pest déli peremén

November 4-én hajnalban, az ellenség elkeseredett ellenállását leküzdve, a 68. gárda-lövészhadosztály egységei és a 23. lövészhadtest többi hadosztályainak előrevetett osztagai, szorosan együttműködve a 4. gárda gépesített hadtest egységeivel, Pest déli határán, a peremvárosokban tűzharcba léptek az ellenséggel. Az elkeseredett küzdelem egész nap tartott, de látható sikert nem hozott számunkra.

A város elfoglalása menetből a 46. hadseregnek nem sikerült. Hogy miért? Úgy gondolom, a hadművelet megtervezése során néhány tévedés csúszott a számításokba. A front és a hadsereg parancsnoksága — feltehetően — nem rendelkezett megfelelő adatokkal az ellenség tartalékait illetően. Később, már a harcok folyamán, nyilvánvalóvá vált, hogy támadásunk kezdetére a hitleristáknak sikerült Budapest alatt egy teljes páncélos hadtestet összpontosítaniuk. Ez a hadtest nemcsak az elkeseredett ellenállásból vette ki a részét, de ellencsapásokat is mért a 46. hadsereg egységeire. Az egyik ilyen ellencsapást egy páncélos csoporttal Pilis térségéből indították Lajosmizse irányába, a másodikat Dunaföldvár—Solt térségéből Fülöpszállás irányába.

A 46. hadsereg egységei visszaverték ezeket a német ellencsapásokat, és súlyos veszteségeket okozva nekik, visszavetették őket megindulási állásaikba. Azonban az ellenség ellencsapásaival lekötötte a hadsereg erőinek egy részét, és elvonta a fő feladat végrehajtásától — Pestnek menetből való elfoglalásától.

A 4. és a 2. gárda gépesített hadtestek eljutottak a körcsatornáig, de továbbmenni nem tudtak.

Erőik az ellenség megerősített védelmének áttörésére és a nagyváros elfoglalására nyilvánvalóan kevésnek bizonyultak.

November 4-én Dasuk alezredes, visszatérve a 4. gárda gépesített hadtest törzsetől, jelentette, hogy az ellenség nagy erővel elkeseredetten védekezik, és gyakran indít ellenlökéseket.

A gépesített magasabbegységek ilyen körülmények között nem tudtak előnyomulni. Nagy veszteségeket szenvedtek.

November 5-én megkaptuk a hadseregpáncsnok utasítását: váltsuk fel a 4. gárda gépesített hadtestet és szervezzük meg a védelmet.

A november 5-ről 6-ra virradó éjszaka hadtestünk egységei felváltották a 4. gárda gépesített hadtestet, végrehajtották a szükséges átcsoportosításokat, és hozzáfogtak a védelem kiépítéséhez. A csapatok felváltását nehéz körülmények között, az ellenség szakadatlan tűzében kellett végrehajtanunk. A 99. lövészhadosztály november 6-án reggelre széles arcvonalon védelembe ment át, de ideje sem volt állásainak megerősítésére, amikor a németek déltájban két ízben is ellenlökést hajtottak végre ellene, két gyalogos zászlóaljnyi erővel, amelyet hét-nyolc harckocsi támogatott.

Erzékeny veszteségek árán sikerült az ellenségnek megszorítania a 197. lövészrezdet, és elfoglalnia az útelágazást, Gyál északi részén. November 6-án éjszaka az ezred támadásba ment át, és elkeseredett harc árán visszafoglalta az útelágazást.

Az ellenség igyekezett visszafoglalni elvesztett állásait. November 7-én délelőtt kétszer is ellenlökésre indult. De visszavertük, és nagy veszteségeket okoztunk neki.

Az ellenlökések visszaverésében különösen kitűntette magát a Miginejsvili alhadnagy parancsnoksága alatt álló rohamlőveg személy-

zete. A rohamlövég, ügyesen manőverezve a házak között, jól irányzott tüzrel pusztította az ellenség gyalogságát. Rövid idő alatt négy német géppuskaállást semmisített meg, azok kezelőszemélyzetével együtt.

A nap második felében a németek több mint egy zászlóalj gyalogsággal és hat rohamlövégvel csapást mértek a 197. lövészezred második zászlóaljának jobbszárnyára, és sikerült azt visszanyomniuk. A mieinknek a helyzet visszaállítására irányuló kísérlete eredménytelen maradt. A németek fokozták a nyomást, és arra törekedtek, hogy szétszabdálják az ezred harcrendjét. A 197. lövészezred visszavonulásra kényszerült, és új állásokban igyekezett megkapaszkodni. Gyálpusztza vasút-állomásától északra.

Sikeresen verték vissza az ellenség ellenlökéseit a 68. gárda-lövész-hadosztály egységei.

November 7-én a hitleristák két irányból is rohamozták a hadosztályt: Rákosliget állomástól kiindulva déli irányban, és Dunaharasztitól Taksony irányába. Vad összecsapás kezdődött, amely néhány órán át tartott.

A gárdisták hőiesen harcoltak, és keményen tartották állásaikat. Az egyik páncéltörő puskaszakasz, Babin gárdahadnagy vezetésével, Taksony szélén a 202. gárda-lövészezred első zászlóaljának balszárnyát fedezte.

Amikor a németek közeledtek a községhez, a harcosok jól irányzott tüzet nyitottak rájuk a páncéltörő puskákból és géppisztolyokból. A németek lefeküdtek, azután újra rohamra indultak. És ismét a szovjet harcosok szilárd ellenállásába ütköztek.

Az ellenségnek sikerült megkerülnie a szakaszt és elvágnia a zászlóaljútól. A gárdisták ebben a nehéz helyzetben sem riadtak meg, és nem veszítették el a fejüket: gyorsan körvédelmet hoztak létre, és fergeges tüzrel fogadták az ellenséget.

Babin hadnagy szakasza a fasiszták három rohamát verte vissza, majd áttörte a bekerítést, hátulról csapott le az ellenségre, és visszavonulásra kényszerítette azt.

A harcosok hőstetteinek híre villámgyorsan bejárta az egységeket és alegységeket, fellelkesítve a személyi állományt. Ez főként a politikai munkások és kommunisták érdeme volt, akik állandóan terjesztették a katonatömegekben a párt gyűjtő szavát, mozgósították őket az ellenség elleni hősi harcra.

November 7-én és 8-án a hadtest politikai osztályának tisztjei, élükön Orlov ezredessel, a politikai osztály vezetőjével, úgyszintén a különböző egységek politikai osztályainak és törzseinek tisztjei állandóan az ezredeknél és zászlóaljknál tartózkodtak, közvetlenül az első vonalban. A harcok szünetében ismertették a személyi állománnyal a főparancsnok parancsát, előadásokat tartottak a Nagy Októberi Szocialista Forradalomról, és lelkesítették a harcosokat a harcfeleltatók példás végrehajtására.

Az októberi ünnep napjaiban folytatott pártpolitikai munka még inkább emelte a harci szellemet az egységeknél. Az ezt követő harcok során a személyi állomány sok esetben szolgáltatta a hősiesség, a hazai iránti határtalan odaadás példáit.

Mélyen emlékezetembe vésődtek a november 10-én vívott harcok. Ezen a napon kora reggel elindultam Ócsáról — ahol a hadtesttörzs tartózkodott — a 99. lövészhadosztály parancsnoki harcálláspontjára. Szarajev vezérőrnagyot nem találtam a parancsnokságon. A figyelőpontján tartózkodott.

A hadosztály törzsfőnöke, Polovik Georgij Sztjepanovics, részletes jelentést tett a helyzetről és arról, milyen utasításokat adott a felderítés folytatására. Ezt követően a hadosztály felderítőszolgálat vezetőjével kimentünk a felelőpontra. A németek módszeresen lőtték állásainkat. A lövedékek felettünk húztak el, és hátul, a tüzéségi állásaink körzetében robbantak.

Alexander Andrejevics Szarajev kissé csodálkozott megjelenésemen, majd meghívott reggelire.

Bár nem volt étvágyam, de visszautasítani a meghívást nem lehetett. Gyors reggeli után távcsővel kezdtük figyelni a 197. lövészezred peremsávját.

— A németek megint sántikálnak valamiben — jegyezte meg a hadosztályparancsnok. Biztosan ismét rohamozni fognak bennünket. Így megy ez minden nap.

Egy óra múltán az ellenség erős tüzéségi és aknavetőtüzet zúdított Gyal körzetére, melyet a 197. lövészezred védett.

Ilyen esetben kedvezőtlenül hatott volna, ha távozom az első vonalból, ezért a hadosztályparancsnok figyelőpontján maradtam.

Félórás tüzéségi előkészítés után a németek támadásba lendültek. Az ezredparancsnok hamarosan jelentette, hogy az ellenség zászlóaljnyi gyalogsága, öt harckocsi és négy páncélozott csapatszállító jármű támogatásával, rohamot indított a 122-es magaslatról a gyalpusztai állomás ellen. Ezzel egy időben Andrassy-telep déli széléről is rohamra indult egy német gyalogzászlóalj négy harckocsival és négy páncélozott csapatszállító járművel.

Elkezdődött az egyenlőtlen küzdelem. A 197. lövészezred az utóbbi napokban az ellenség jó néhány nagyerejű rohamát verte vissza, közben ellenlökéseket is hajtott végre, hogy visszafoglalja elvesztett állásait. A váltakozó sikerű harcok lehetetlenné tették a védelem tartós megerősítését. Ezenkívül az ezred előerőkben is érzékeny veszteségeket szenvedett. Nem rendelkezett elegendő páncélelhárító eszközzel sem. Ennek ellenére a 197. lövészezred alegységei kitartóan állták az ellenség rohamait.

A gyalpusztai állomásért vívott harcban keményen verekedett a gyalogságunk. A harcosok gránátkötegekkel kúszva közelítették meg és robbantották fel az ellenség harckocsijait és páncélozott csapatszállító járműveit. Rövid idő alatt három „Tigris”-t és két páncélozott csapatszállító járművet pusztítottak el.

Gyalogságunkat a támadások visszaverésében rohamlövegeink támogatták. Az állomástól nem messze egyik rohamlövegünk bátran párbajra kelt egy „Tigris”-sel. Úgyes tüzeink pontosan, telitalálattal szétlőtték az ellenséges harckocsi tornyát. Ekkor a „Tigris” a rohamlöveg felé tört, hogy szétapossa. Már-már rázúdult, amikor egy másik rohamlövegünk oldalba kapta a „Tigris”-t és közvetlen közléről átlőve az oldalpáncélját, felgyújtotta azt.

Déltájban a németek növelték a nyomást. Pestszentimre irányából egy zászlóalj gyalogságot és öt harckocsit vetettek be a 126-os magaslat ellen. A túlerő nyomása alatt az ezred kezdett visszahúzódni.

Szarajev tábornok utasította az ezredparancsnokot, hogy állítsa meg az ellenség támadását. Am a parancs végrehajtásához sem megfelelő erők, sem eszközök nem álltak az ezredparancsnok rendelkezésére.

Nagynehezen telefonösszeköttetést kaptam a hadtestparancsnokkal,

aki a 68. gárda-lövészadosztálynál tartózkodott, és jelentést tettem neki a 99. lövészadosztály balszárnyán kialakult helyzetről.

Grigorovics tábornok végighallgatott, és ezeket mondotta:

— Közlje Szarajev tábornokkal, hogy a baloldali szomszéd semmiben sem lehet a segítségére (a 68. gárda-lövészadosztályról van szó). Jobbszárnyon elhelyezkedő ezredét éppen most rohamozzák a németek hatalmas erővel, és az alegységek egy része visszahúzódik a gyalpusztai állomás nyugati szélétől a körcsatorna déli partjára. Tegyenek meg mindent, hogy az ellenséget megállítsák.

Az utasítást közöltem Szarajev tábornokkal.

Rövid tanácskozás után úgy döntöttünk, hogy harcba vetjük a 206. lövészezred egyik zászlóalját, amely a második lépcsőben volt. A zászlóalj gyorsan előrehúzódtott és beásta magát a körcsatorna mentén. A hitleristák támadását megállítottuk. További kísérleteik, hogy a csatornán átjussanak, sikertelenek maradtak.

Este tértem vissza a törzsbe. Grigorovics tábornok is éppen akkor jött meg a 68. gárdahadosztálytól. Sokáig tanácskoztunk a térkép fölött, elemeztük a hadtest egységeinél kialakult helyzetet.

— A mai harcok — mondotta Mihail Frolovics — sokba kerültek a fasisztáknak. Jelentős veszteségeket szenvedtek, a közeli napokban aligha lesznek képesek megismételni a támadásaikat.

A parancsnok feltevése beigazolódtott. Az elkövetkező néhány nap alatt az ellenség semmi komolyabbat nem kezdeményezett, csupán időszakonként nyitott tüzérségi és aknavetőtüzet, és kisebb csoportokkal felderítést hajtott végre.

*

November 16-án parancs érkezett a hadsereg-törzstől. A hadsereg-parancsnok utasítása szerint a hadtest jobbszárnyának el kell foglalnia Vecsést, és november 17-én estére ki kell jutnia Rákoskeresztúr—Andrássy-telep vonalába. A 316. lövészadosztály készüljön fel a csepeli Duna-ágon való átkelésre.

A parancsot azonnal köztük a hadosztályparancsnokkal. Grigorovics tábornok gondba merült. Ő, aki mindig megőrizte nyugalmát, most idegesnek látszott.

Pár perc múltán magához kérte a politikai osztály vezetőjét, Orlov ezredest, Matis ezredest tüzérparancsnokot és annak törzsfőnökét, Gladkov ezredest, Perelsteint, a hadtest műszaki szolgálat főnökét és a törzs néhány más tisztjét. Elkezdődött a hadtest jobbszárnya támadásának előkészítése.

Azzal mindenki tisztában volt, hogy az adott körülmények között támadni nehéz, rendkívül nehéz lesz. De a parancs az parancs! Azt végre kell hajtani maradéktalanul, szívósan, kezdeményezően, bármely helyzetben és minden körülmények között. Erre neveltek bennünket katonai szolgálatunk első napjától. Mi is ezt követeltük minden beosztottunktól. Ez az alapja a katonai fegyelemnek és záloga a győzelemnek. Mégis, miért nyugtalanokdtunk mi, a háború nehéz éveiben oly sokat próbált főtisztek?

Hogy a kérdésre megfelelő választ adhassunk, ha csak röviden is, de meg kell vizsgálnunk a frontszakasz helyzetét, ahol a hadtestünk harcolt. Gondolatban visszatérünk 1944 novemberi napjaiba, Pest déli peremére.

A hadtest széles, 65 kilométer kiterjedésű arcvonalon tevékenykedett. Ezen belül a 99. lövészadosztály 10 kilométer, a 68. gárda-

lövészadosztály 15 kilométer szélességben védett, a 316. lövészadosztály harcrendje pedig 40 kilométerre húzódott szét a csepeli Duna-ág keleti partja mentén (Taksonytól egészen Tassig). Ilyen körülmények között kellett megoldást találnunk: hogyan tudjuk biztosítani a főlényt az áttöréshez? Honnan vegyük az erőket és eszközöket?

A hadtest arcvonalá előtt az ellenség jelentős erői védtek: egy német páncélos hadosztály egységei, a 22. SS lovas hadosztály, az 1. magyar ejtőernyős ezred egy zászlóalja és más erők. Igaz, hogy az előző harcokban alaposan megtépáztuk őket, de még elegendő erejük volt támadásaink kivédésére.

Pest déli határán az ellenség már jó előre, még a csapataink felzárkózása előtt, erős védelmi vonalat épített ki, és műszakilag is alaposan megerősítette. Vecsés—Gyálpusztá vonalában védelmének peremvonala túlnyomórészt a keleti körcsatornára támaszkodott. A védelem rendszere a védelmi csomópontokat és megerősített védőkörleteket összekötő lövészárkok labirintusából állt. A lövészárkok előtt csaknem teljes szélességben drótkadályok és aknamezők húzódtak. Egyes helyeken a drótkadályok között magasfeszültségű árammal töltött vezetékek futottak.

A védelem tűzrendszere jól szervezett volt, és megfelelő mennyiségű hadianyaggal rendelkezett. A védelmi csomópontokat tüzérséggel, harcokocsikkal, rohamlővegekkel és páncélozott csapatszállító járművekkel erősítették meg. A közeli vasútvonalak lehetővé tették a németek számára, hogy páncélvonataik megközelítsék állásainkat, és erős tüzet zúdítsanak rájuk. A sűrű úthálózat és a nagykiterjedésű települések közelsége a hitleristák számára lehetővé tette a tartalékokkal való gyors manőverezést.

Ahhoz, hogy ezt a védelmet áttörjük, mindenké előtt erős rohamcsoportok kellettek. Létrehozásukhoz azonban hiányoztak a szükséges mennyiségű műszaki eszközök és tűzfegyverek. A hadtestnek kevés támogató tüzérsége, aknavetője és rohamlővege volt. Harcokocsikkal egyáltalán nem rendelkezünk.

Emiatt nem tudtunk hatékony támogatást nyújtani a lövészegységeknek és a rohamcsoportoknak. Nem tudtuk szétzúzni az erős kő- és vasbeton-építményekben lapuló tűzfészkeket, a beásott, valamint az épületek között manőverező harcokocsikat.

Emellett a lövész- és tüzéregységeknek nem volt elegendő lőszerkészletük. Különösen nagy hiány volt aknában és tüzérségi lövedékekben. A 46. hadsereg hosszan elhúzódó utánpótlási vonalai nem tudták teljes mértékben biztosítani a hadianyag gyors szállítását.

Matis ezredes, tüzerparancsnok, azt javasolta a hadtestparancsnoknak, hogy a 99. lövészadosztály kapja meg az aknavetőezredet, és támadását támogassa a 45. tüzérdandár is.

— Tüzérségi előkészítésre — jelentette — nincs elegendő lőszerünk. Mindössze ötperces, rajtaütésszerű tüzet nyithatunk az ellenség védelmének peremvonalára.

A hadtestparancsnok elhatározásra jutott és azonnal kiadta a következő rendelkezéseket: a 99. lövészadosztály az aknavető ezreddel és a 45. tüzérdandár támogatásával november 16-án 22,00 órakor megkezdte a támadást és elfoglalja Vecsést. A feladat végrehajtása után megkapaszkodik Vecsés északi szélén, és felkészül a Juhállás irányából várható német ellenlökés visszaverésére. A 68. gárda-lövészadosztály feladata: a 99. hadosztály támadásának indulásakor Gyálpusztá

állomás körzetében leköti az ellenséget és megakadályozza, hogy délnyugati irányban ellenlökést hajtson végre. A 316. hadosztály kezdje meg a felkészülést a csepeli Duna-ágon való átkelésre. A felkészülést november 17-én estig fejezze be.

A döntést rövid időn belül ismertették a hadosztályparancsokkal. A hadtestörzs tisztjei kimentek a hadosztályokhoz, hogy ellenőrizzék a parancs végrehajtását, és segítsék az egységek parancsnokait a harc megszervezésében.

A kilencvenkilencesek támadása megkésve kezdődött. November 17-én hajnali 3 óraker, ötperces tüzérségi előkészítés után, amellyel az ellenség peremvonalát verettük meg, az 1. és a 206. lövészezredek rohamra indultak. A hitleristák elkeseredett ellenállását leküzdve, birtokba vették az első és második lövészárkot. Reggel 8 órára az 1. ezred elérte Vecsés déli szélét, a 206. ezred Andrásy-telep déli szegélyét. Az erős tűzellenállás és többszöri ellenlökés miatt azonban további sikereket nem tudtunk elérni. Sőt, az 1. ezred visszaszorult megindulási állásaiba.

Ily módon a 99. lövészadosztály a kapott feladatot nem tudta végrehajtani.

Még nehezebb helyzet alakult ki a 68. gárda-lövészadosztály támadási sávjában. A hadosztály jobbszárnyának Gyálpusztá állomását kellett támadnia. Mivel azonban saját tüzérségén kívül semmiféle támogatást nem kapott és kevés löszerelel rendelkezett, képtelen volt felszámolni az ellenség tüzérszkeite és szétzúzni műszaki zárait még annak peremvonalában is. Ebben a harcban a hadosztály nem ért el eredményt.

November 17-én este telefonhoz hívott a hadsereg törzsfőnöke, Birman tábornok. Részletes jelentést tettem a kialakult helyzetről. Éreztem, hogy elégedetlen a hadtest jobbszárnyának ténykedésével. Ugyanakkor közölte a hadsereparancsnoknak a kiszabott feladat végrehajtására vonatkozó parancsát. Tüzérségi támogatást kértem a hadtest számára.

— Semmit nem adunk — válaszolta Birman. — Támazskodjanak a saját erőikre és eszközeikre.

Az elkövetkező néhány nap folyamán a 99. és a 68. lövészadosztályok, erőiket átcsoportosítva, többször támadásba lendültek, de sikertelenül. Igaz viszont, hogy az ellenség jelentékeny erőit kötötték le és lehetetlenné tették számára, hogy más irányokba csapatokat dobjon át. Személyi állományunk férfiasan és bátran küzdött. A harcosok a szilárd helytállás és hősiesség tömeges példáját szolgáltatták.

Átkelés a Dunán

November 21-én a hadsereparancsnok utasítására a hadtest jobbszárnyának kötelékei (a 99. és 68. hadosztály) védelembe mentek át. Ugyanezen a napon 23.00 óraker a 316. lövészadosztály tüzérségi támogatás nélkül, az ellenség számára váratlanul megkezdte az átkelést a csepeli Duna-ágon.

Az átkelés két, egymástól távol eső ponton indult meg. Egy óra múltán az előretolt különítmények hídfőállást foglaltak a szigeten és biztosították a hadosztály fő erőinek átkelését.

November 22-én estig a 316. lövészadosztály a 37. lövészhadtest 108. gárda-lövészadosztályával együttműködve, elfoglalta Csepel-sziget jelentős részét.

A harcok során az 1. magyar lovas hadosztály egységei csaknem teljesen megsemmisültek. Emiatt a hitleristák sürgősen átdozták a szigetre a „Feldhernhalle” páncélgránátos hadosztály egységeit. Heves harcok kezdődtek. A németek többször is ellenlökést indítottak. Csapataink azonban sorra visszaverték őket, sőt november 23–26-a között még kisebb előrehaladást is elértek és kedvezőbbé tették helyzetüket. Így alakítottuk ki Csepel-szigetén a dunai átkeléshez nélkülözhetetlen hídfőállást.

November 3-ig a hadtent kötelékei átcsoportosításokat hajtottak végre. A 99. lövészadosztály átadta védelmi szakaszát a 10. gárda-lövészhadtestnek és menetelés után rejtve összpontosult a Szigetséptől délre elterülő kisebb erdőkben és horhosokban. A hadosztály 1. ezrede megindulási vonalba fejlődött az átkeléshez, a szigetcsépi állomástól az Ercsihez keletre eső berek északkeleti széléig terjedő szakaszon. A 68. gárda-lövészadosztály beásta magát a Gyáltól délre eső vasúti hídtól Taksonyig terjedő szakaszon. Fő erőt Taksony térségében vonta össze. A 316. lövészadosztály két lövészezrede a támogatására kirendelt 12. páncéltörő tüzérandárral, a 437. páncéltörő tüzérezreddel és két rohamlövegezzel felváltotta a 108. lövészadosztályt és védelemben ment át a Csepel-sziget teljes szélességében Szigetszentmiklós és a 104-es magaslat vonalában, arcvonalával északnak fordulva. Az 1077. lövész-ezred a hadosztály második lépcsőjében helyezkedett el Tököltől délre és megkezdte az előkészületeket a dunai átkeléshez.

A Csepel-szigeten várható volt, hogy az ellenség megkísérli páncélos erőkkkel a 316. lövészadosztály védelmének áttörését és megpróbál a Dunán átkelő egységeink hátába kerülni.

Ennek megghiúsítására ebben a térségben mélyen tagolt és páncél-elhárító eszközökkel jól megerősített védelmet alakítottunk ki. A hadtestparancsnok utasítására a 12. páncéltörő tüzérandár és a 437. páncéltörő tüzérezred összes tűzfegyvereit a gyalogság harcrendjében állítottuk fel, közvetlen irányzású tüzelésre. Páncélelhárító tartalékot is képeztünk, amelyet a szükséghez mérten gyorsan előredobhattunk a leginkább veszélyeztetett szakaszokra.

A hadtest, jobbszárnyán szilárd védelmet kialakítva, hozzákezdett a dunai átkelés előkészítéséhez.

A hadtest egységei számára kijelölt átkelési szakasz (Érd—Ercsi) nagyon nehéz volt. Ezen a részen a Duna szélessége körülbelül 600 m. December elején a vízállás a szokásosnál sokkal magasabb volt. A sziklás, fákkal, bokrokkal sűrűn benőtt jobb part 40–60 m-rel magasabb a bal partnál. Így az ellenségnek lehetősége nyílt, hogy megfigyelés alatt tartsa állásainkat Csepel-szigetén. Emiatt az átkelés összes előkészületeit kizárólag az éjszakai órákban voltunk kénytelenek folytatni.

Csapataink számára legfőbb ugródeszkaként a jobb partra való átlendüléshez a sziget nyugati részén húzódó gát szolgált.

Utászaink három napon át szorgos álcázással Tököl és Szigetújfalu között kilenc átjárót készítettek a gát oldalában (ennyi átkelőhelyet terveztünk) és előkészítették az átjárókhoz vezető útvonalakat. Az átjárókat tökéletesen álcázták.

A gát keleti oldalán és a közeli bokros terepszakaszon az utász- és pontonosalegységek az átkelési eszközök számára két körletet rendeztek be.

Az egyiket a 99. lövészadosztálynak, a másikat az 1077. lövész-ezrednek.

A hadtestparancsnok, természetesen, bizonyos kockázatot vállalt, amikor a legfontosabb eszközöket a gát tövében és a környező terepen vonta össze. A gát jól látható volt az ellenség számára és kitűnő tájékozódási pontként szolgált neki. De a szigeten ennél jobb hely nem akadt.

A nehézségekkel sikeresen megbirkóztunk. Az ellenségnek nem sikerült felfednie elgondolásainkat. Ez a tény ismételten tanúsítja, hogy a jó álcázásnak milyen óriási szerepe van a győzelem kivívásában.

A felkészülés minden nehézsége a műszaki, utász- és pontonos-egységekre hárult. Ezeknek egész személyi állománya rengeteget dolgozott, hogy a folyó partját és az átkelési eszközöket éjszakai munkával előkészítsék az átkelésre.

De azért mindenkinek jutott munka. A felderítők éjjel-nappal megfigyelés alatt tartották a jobb parton elhelyezkedő ellenséget. Felfedték az ellenség védelmi rendszerét, a tűzfészeket és a különösen megerősített védelmi támpontokat.

A hadtesttörzs kidolgozta az átkelés tervét, szétosztotta a rendelkezésre álló hadianyagot és átkelési eszközöket, meghatározta az átkelés rendjét.

A tüzérségi törzs elkészítette az átkelés tüzérségi támogatásának tervét és a tüzérség átszállításának rendjét a Duna jobb partjára.

A tüzérségi támadásra két változat készült. Arra az esetre, ha az ellenség felfedi egységeinket még a kikötés előtt és erős tűzellenállást tanúsít, akkor a terv szerint tüzérségünk nagy erejű tüzelőkészítést alkalmaz a peremvonalon és a védelem mélységében, előre meghatározott szakaszon. Amennyiben az ellenség nem veszi észre az átkelés megkezdését, arra az esetre a gyalogság támogatására tüzérségi mozgó ösztűz alkalmazását vettük tervbe.

Még ezekben a feszültségtől terhes napokban is szakadatlanul folyt a személyi állomány kiképzése.

A hadtestparancsnok az ezred- és zászlóaljparancsnokok részére foglalkozást tartott: „A lövészezred támadása vízi akadály leküzdésével” témából. A csepeli Duna-ágon Szigetcséptől északra, a Duna jobb partjához hasonló terepszakaszon éjszakánként gyakorlatokat folytattak az egységek. Ezeken a személyi állomány a folyamátkelést és a támadó harctevékenységet gyakorolta. A törzs tisztjei hathatós segítséget nyújtottak a csapatparancsnokoknak ezek lefolytatásához.

Az átkelés megkezdésének pontos idejét szigorú titokként kezeltük. Az átkelésre vonatkozó mindenféle telefonbeszélgetést megtiltottunk. Az ezzel kapcsolatos utasításokat csak szóban lehetett kiadni és ugyanakkor külön feljegyeztük, hogy ki és mikor kapta az utasítást.

A csapatok jobb vezetésének biztosítására november 30-án este a hadtestparancsnokság áttelepült Szigetcsép északi részébe. A Duna-parton, a gátban, figyelőpontot rendeztek be a hadtestparancsnok számára. Innen szemmel lehetett tartani az egész jobb partot, egészen a magaslatok tetejéig.

*

December elsején a hadtestparancsnok a törzsfőnök, a tüzérparancsnok és a hadtest műszaki szolgálat főnöke kíséretében ellenőrizte a 99. lövészhadosztály egységeinek felkészültségét az átkeléshez. December 2-án kora hajnalban ugyanilyen ellenőrzést folytattunk az 1077. lövészezrednél és a 316. lövészhadosztálynál. A hadtestparancsnok különös

gondot fordított az átkeléshez szükséges műszaki anyagok állapotára és arra, hogy ezeket az eszközöket helyesen osztották-e el az első lépcsőben átkelő egységek között.

A hadtestparancsnok hosszasan elidőzött az 1077. lövészezred első zászlóaljánál. És ez nem volt véletlen. Ez az alegység az első lépcsőben kel át a Dunán. A 99. lövészhadosztály két zászlóaljával együtt foglalják el a partszegélyt, annak uralgó magaslatait, ily módon biztosítva a hadtest fő erőinek átkelését.

Itt ért bennünket a zászlóaljtorzs küldönce, aki jelentette Grigorovics vezérőrnagynak a hadtesttörzs üzenetét; a hadseregparancsnok hamarosan Lajosháza körzetébe érkezik.

Elbúcsúztunk a katonáktól és tisztektől s gyorsan visszatértünk parancsnoki harcálláspontunkra.

Slemin altábornaggyal a csepeli Duna-ág partján, a hídnál találkoztunk. A hadseregparancsnok utasítást adott, hogy vezessük el a hadtestparancsnok figyelőpontjára. Grigorovics tábornok megjegyezte, hogy ilyen napszakban veszélyes kimenni a figyelőpontra, mivel az ellenség jól belátja az egész terepet.

— Grigorovics elvtárs, ne nyugtalankodjék! Mindezt jól tudom, mégis ki kell mennünk a figyelőpontra — jelentette ki Slemin.

Mindannyian kocsiba szálltunk és elindultunk a gáthoz. A gáttól másfél kilométernyire egy bokros helyen kiszálltunk és gyalog mentünk tovább.

Slemin altábornagy azonnal afelől kezdett érdeklődni, hol vannak kijelölve a deszant- és kompátkelőhelyek, hogy áll a személyi állomány és a műszaki eszközök előkészítése az átkeléshez. A hadtest tüzérparancsnokától részletes jelentést kért a tüzérségi előkészítés tervéről.

Miután a hadtesttörzs és az egységek által végzett munkáról a beszámolót végighallgatta, a hadseregparancsnok távcsövön figyelmesen szemrevételezte a Duna nyugati partját. Azután utasítást adott, hogy Ercsi községet hagyjuk ki a hadtest támadási sávjából.

Másnap reggel Grigorovics tábornok utasította a 99. hadosztály parancsnokát: derítsék fel, aknásítva van-e a jobb part, mindjárt a víz szélétől kezdve?

— Csak óvatosan csinálják, hogy az ellenség fel ne fedezze. Harcba semmi esetre se bocsátkozzanak — hangzott a hadtestparancsnok figyelmeztetése.

A feladatra három harcost jelöltek ki a hadosztály műszaki zászlóaljának felderítő szakaszából. A csoportot Zsurilo Iván Antonovics őrmester vezette. December 3-án csaknem egész napon át tanulmányozták a műszaki felderítők a folyó tulsó partját, az ellenséges tűzfészkek elhelyezését. Késő este a három bátor egyén — Zsurilo őrmester, Fegyvin és Kravcov vöröskatoná — óvatosan vízre bocsátotta a kis halászladikot és csendesen nekivágott az útnak. A Duna felett terjengő sűrű köd elrejtette a felderítőket.

Csendben, óvatosan haladtak, felváltva kezelték az evezőket. És íme — a jobb part. Megállították a csónakot, a parton hasalva, hallgatózva figyeltek a német állások irányába.

Csend körös-körül. Nem hallani a hitleristák mozgolódását sem. Lehet, hogy alszanak, mit sem sejtve. A felderítők körültpogatták a talajt. Nincs semmi, továbbkúsztak. Aknákat ott sem találtak. Kúsztak egészen a bokrokig. Ott sem fedeztek fel semmit. Tehát a part nincs aknásítva. Csónakba szálltak és elindultak visszafelé. A parton a sza-

kaszparancsnok, Gyacsenkó hadnagy és Jakovenkó őrnagy zászlóaljparancsnok várták a felderítőket. Alig kötött ki a csónak, a harcosok máris parancsnokaik erős karjaiban találták magukat.

— A feladatot végrehajtottuk — jelentette Zsurilo őrmester — aknákat a parton nem találtunk.

Amikor a hadtestparancsnok az erről szóló jelentést megkapta, megdicsérte a műszaki felderítőket és kijelentette:

— Tehát a németek úgy hiszik, hogy ezen a szakaszon nem kíséreljük meg a partraszállást. Annál jobb nekünk...

*

Ezekben a napokban az egységeknél és alegységeknél széles körű pártpolitikai munka folyt. A parancsnokok és politikai tisztek, a párt- és Komszomol-szervezetek aktivistái ismertették a személyi állománnyal a harci feladatot, mozgósították a harcosokat a bátor és katonás cselekvésre a folyón való átkelés során. Orlov ezredes, a hadtest politikai osztály vezetője és munkatársai szinte minden idejüket a csapatoknál töltötték. Segítettek az egységek politikai tisztjeinek a foglalkozások megszervezésében, tanácsokkal látták el őket, hogyan szervezzék a párt-politikai munkát az átkelés során és a hídfő kialakításáért vívott harcokban.

Jó munkát végzett a 316. lövészhadosztály politikai osztálya. Az osztályvezető, Svédov Pjotr Rogyionovics ezredes és munkatársai eljuttattak az 1077. lövészrezred minden alegységéhez. Elbeszélgettek a katonákkal és lelkesítették őket a harci feladatok bátor végrehajtására.

Két órával az átkelés kezdete előtt az alegységeknél rövid gyűléseket, párt- és Komszomol-értekezleteket tartottak. Ide kívánczik a 316. lövészhadosztály politikai osztály parancsnokának a hadtest politikai osztályhoz küldött jelentése ezekről a gyűlésekről:

„Két órával az »Átkelést megkezdeni« jelzés előtt a politikai tisztek, párt- és Komszomol-aktivisták a rövid gyűléseken és értekezleteken felolvasták és megmagyarázták a harcosoknak a front Haditanácsának felhívását a katonákhoz, tisztekhez és tábornokokhoz. Ez még inkább fokozta minden egyes katona harci vágyát... Amikor a személyi állománnyal ismertették a felhívást és vele együtt a harc feladatot, akkor nemcsak az átkelést elsőként végrehajtó, Vörös Zászló-renddel kitüntetett 1077. lövészrezred tisztjei és katonái, hanem az átkelésben részt nem vevő más egységek harcosai is tömegesen jelentkeztek parancsnokaiknál és kérték, hogy helyezték át őket az 1077-esekhez, hogy elsőként kelhessenek át a Dunán.”

Rjabov Alexej Jemeljanovics főhadnagy, a híradó század parancsnoka felszólalásában a következőket mondotta: „A magam és egész századom nevében biztosíthatom a parancsnokságot, hogy készek vagyunk bármely harc feladat végrehajtására. Nyomatékosan kérem a zászlóaljparancsnokot, hogy legalább egy szakaszunkat és vele együtt engem jelöljön ki, hogy elsőként kelhessünk át a Dunán.”

Mozsenko százados, az 1. lövészzászlóalj parancsnoka, felszólalásában kijelentette: „Ígéretet teszek pártunk Központi Bizottságának, a front Haditanácsának, hogy nem fogunk ismerni fáradságot, míg a győzelem zászlaját ki nem tűzzük Berlinben... Előttünk most komoly akadály áll — a Duna. Katonáimmal együtt elsőként indulok leküzdésére és ... le is küzdöm minden bizonnyal, mint ahogy leküzdöttem

az összes eddigieket is, amelyekhez a németek oly nagy reményeket fűztek.”

A szovjet harcosokat egy törekvés vezette — mielőbb szétzúzni a híleristákat, felszabadítani Budapestet és közelebb hozni a győzelem várva várt napját.

*

Sötét, ködös éj borul a Dunára. 1944. december negyedikének éjszaka-jája. Mindannyian türelmetlenül várjuk az átkelés kezdetét. Grigorovics vezérőrnagy a telefontól ül. A telefon mellett az asztalon térkép és egy tányérsapka. A tábornokon gímnasztyorka, derékszíja feszesre húzva. Szinte úgy tűnik, hogy azonnal kiugrik a fedezékből és elszágu-
„willis”-ével.

Felberreg a telefon. A tábornok a kagylóért nyúl. Perelstein alezre-
des tesz jelentést: minden pontosan, tervszerűen halad.

Néhány perc múlva Dasuk alezredes jelentkezik a figyelőpontról: a jobb parton minden csendes. Ez azt mutatja, hogy az ellenség nem gyanít semmit.

Kilépünk a fedezékből a szabad levegőre. A Dunáról hűvösség árad. Csepel északi peremén és a szigettől keletre időnként ellenséges rakéták repülnek a magasba, tűzérési torkolatúzek villognak. Ott az ellenség érezhetően nyugtalanodik. A 68. gárda-lövészhadosztály, jobb oldali szomszédjával együttműködve, egész nap támadott, hogy lekösse az ellenség erőit és elvonja őket a Duna-partjától. Úgy látszik, a németek félnek, hogy csapataink ismét lecsapnak rájuk Pesten. Rakétákkal világítják meg peremsávjukat.

A Duna jobb partján, az Erd—Ercsi szakaszon, csend és nyugalom van. De ez teljesen érthető. Az ellenséget itt fedezi a széles és mély folyam. A partot jól megerősítette. A part menti magaslatokat, a falva-
kat és tanyákat erős védelmi góccokká alakította át. Az egyes szakasz-
kon dróttakadályokat állított és aknamezőket telepített.

Az átkelésre kijelölt egységeknél feszült, harc előtti hangulat ural-
kodik. Az 1077., az 1. és a 206. lövészezred első zászlóaljainak katonái közvetlenül a gát mögött, az átkelési eszközök mellett állnak. A szállító-
utászok evezőkkel a kézben a csónakoknál és tutajoknál sorakoznak.

A század- és szakaszparancsnokok ellenőrzik az első szállítmányok létszámát, kiadják a végső utasításokat. Minden harcos és tiszt még egyszer megvizsgálja fegyverét, felszerelését. Mindezt pontosan hajtják végre, olyan katonai gyakorlattal, amely csak a sokat próbált és a győzelemben bízó harcosok sajátja.

A katonák egyetlen gondolatnak élnek: mielőbb átjutni a túlsó partra. Ezért izgulnak az átkelőhelyeken az ősi folyam, a Duna csendes folyását hallgatva. Izgatottak vagyunk mi is, a parancsnoki harcállás-
ponton. Grigorovics tábornok időnként az órájára néz. Lassan haladnak a mutatók. Pedig mennyire szeretnénk, hogy gyorsabban menjenek. Ki nem ismeri a csata előtt ezt az érzést?!

23 óra!

Elhangzik az „Átkelést megkezdeni!” parancs. A harcosok megra-
gadják a csónakokat, kompokat és sietve indulnak a folyóhoz. Villám-
gyorsan távolodnak a parttól, a sötétség elnyeli őket: sietnek a jobb part felé, amíg az ellenség nem veszi észre őket.

És hirtelen a ködös partról rakéták röppennek az ég felé, belehasítva az éji sötétbe. És már kattognak az ellenséges géppuskák, feldörögnek

az ágyúk. Az ellenség felfedezte a deszantot. De későn. A jobb parton hatalmas erővel zúg a harcosok „hurra” kiáltása. Az elsőként partra jutott gyalogság bátran rohamra lendül.

Felkattogott Kravcsenko harcos géppuskája, fedezte az egymás után érkező csónakok kikötését. Azonnal bekapcsolódott a tüzelésbe a többi géppuska is. Tüzérségünk is működésbe lépett. Megsemmisítő tüzet zúdított az ellenségre.

Az ellenség part menti árkat bevettük. A tüzérségi és géppuskatűz fedezete alatt az alegységek rohamra indultak a magas partok ellen.

A katonák nehezen kapaszkodtak felfelé a sűrű bokrokkal benőtt meredeken. A tuskés bokrok tépték ruháikat, véresre karcolták kezüket. Körös-örül gránátok és lövedékek repeszai süvítettek. De a szovjet harcosok lépésről lépésre törtek előre. Kötéllel és derékszíjakkal vontatták a géppuskákat, a páncéltörő puskákat és az aknavetőket. Voltak, akik megcsúsztak, visszaestek a mélybe, de azután újra kapaszkodni kezdtek felfelé.

Nehéz volt, nagyon nehéz.

*

A magaslat tetejét elsőként az 1077. lövészezred 1. százada érte el. Lendületes rohammal birtokba vette az ellenség lövészárkának egy szakaszát és szilárdan megvetette benne a lábát. Kisvártatva a hitleristák két gyalogos századának három harcokosi támogatásával indított ellenlökése érte. Ebben a súlyos percben a századparancsnok, Makárov főhadnagy lelkesítő szavakkal fordult katonáihoz, akik feleletül megsemmisítő tüzet zúdítottak a rohamozó ellenségre.

Azután bátran rohamra indultak. Legelől Makárov főhadnagy, akinek személyes példaadása magával ragadta harcosait. Az ellenség megátrált.

Az első századdal vállvetve, a második is makacsul tört előre. Különösen kitüntette magát az első lövészzakasz. A magaslat gerincét leküzdve, gyorsan behatolt az ellenség árkába. Ebben a pillanatban elesett a szakaszparancsnok, Mozszenko törzsmester (feltehetően az 1. zászlóalj parancsnokának öccse) átvette a parancsnokságot és mesterien vezette ellenlökését és szilárdan tartotta az elfoglalt árkokat.

Az első zászlóalj nyomában, de már az ellenség erős tüzeiben átkelt az 1077. lövészezred két másik zászlóalja is. Gyors ütemben leküzdötték a part magas szegélyét és előretörtek, kiszélesítve a hídfőállást. Az ezred birtokba vette az uralgó magaslatokat és megakadályozta az ellenséget, hogy ebben a körzetben megfigyelő tevékenységet folytasson és célzott tüzérségi és gyalogsági tűzzel verthesse az átkelőhelyeket.

Itt teljes mértékben megmutatkozott Orehov őrnagy, ezredparancsnok fejlett szervezőképessége, aki állandóan a legfontosabb szakaszokon tartózkodott, helyes döntéseket hozott és szigorúan megkövetelte azok végrehajtását.

Másként alakult a helyzet a 99. lövészhadosztály 1. ezredénél. Az ezred első zászlóalja, amely Ercsítől északra hajtotta végre az erőszakos átkelést, gyorsan elfoglalta a partot szegélyező magaslatot és sikeresen behatolt az ellenség védelmébe. De a zászlóaljparancsnok elmulasztotta fedezni magát Ercsi irányából.

Ezt használták ki a hitleristák. Elfoglalták a part mentén húzódó első árkot. Amikor az ezred második lépcsője megkezdte az átkelést,

a németek erős tüzet zúdítottak rá. A súlyos harc helyzetben az ezredparancsnok, Andrijevszkij őrnagy, elvesztette az alegységek fölött az irányítást. Mindez ahhoz vezetett, hogy a második csoport súlyos veszteségeket szenvedve az ellenség tüzetől, kénytelen volt visszafordulni. Természetesen a hadtestparancsnokság is felelős volt a kialakult helyzetért. Nem romboltuk szét tüzéségünkkel a németek támpontját Ercsi északi szélén, abban bízva, hogy elvégzi ezt bal oldali szomszédunk (a 37. lövészhadtest), mivel Ercsi az ő támadási sávjába esett. Ehhez járult, hogy a hadtesttörzs nem tartalmazott megfelelő erőket és eszközöket a balszárny biztosítására az ellenség várható ellenlökései ellen.

Abból a célból, hogy a helyzetet megmentse, a 99. lövészhadosztály parancsnoka, Szarájev tábornok, kénytelen volt a 206. lövészezred egyik zászlóalját Ercsőtől jóval északabbra átküldeni a Dunán. A zászlóalj sikeresen átkelt a folyón és biztosította az ezred fő erőinek átkelését.

December 5-én hajnalra az 1077., az 1. és a 206. lövészezred (utóbbi egy zászlóalj híján) a velük átkelt ezredközvetlen tüzéséggel, a Duna jobb partján egy 4 km széles, 2 km mélységű hídfőállást alakítottak ki.

A foglyok vallomása szerint a németek nem számítottak arra, hogy az Ercsőtől északra eső folyamszakaszon kíséreljük meg az átkelést. Ebben a körzetben a partot csaknem teljesen megközelíthetetlennek tartották.

*

Az elsőnek átdobott zászlóaljok alighogy megkezdték a partszegély rohamozását, máris készen állt a telefon-összeköttetés közöttük és a hadosztályok törzse, valamint a hadtesttörzs között.

A híradók Rjabov főhadnagy és Bojarencev törzsrőmester irányításával nagyszerűen dolgoztak. Az elsők között kelve át a Dunán, 40 perc alatt lefektették a vezetékét a folyó fenekén és a harc első percétől kezdve biztosították a jobb parton küzdő egységek vezetését. A nap folyamán a tüzéségi és aknavető tűz, meg a bombázások következtében több esetben megrongálódott a vezeték. Bojarencev törzsrőmester raja villámgyorsan kijavította a sérüléseket. A bátor híradók az erős elleneséges tűzben mindvégig biztosították a csapatok szünet nélküli irányítását. A törzsrőmester állandóan a legnehezebb és legveszélyesebb szakaszokon tartózkodott.

A dunai átkelés során tanúsított bátor és hősiességéért, a hadtesttörzs és a jobb parton harcoló csapatok közötti összeköttetés biztosításáért Vlagyimir Szergejevics Bojarencev törzsrőmesternek a Szovjetunió Hőse címet adományozták. Bojarencev rajának példája lelkesítően hatott a hadtest híradó zászlóaljának többi harcosára is.

A magyar lakosságtól szereztünk tudomást arról, hogy a németek nem valamiféle kábelük vezet át a Dunán.

Itt meg kell említeni, hogy Magyarország munkás népe meleg szeretettel fogadta a szovjet hadsereget, mint felszabadítókat üdvözölte katonáinkat és mindenben segítettek bennünket, amiben csak tudtak. Szigetcsép lakosai nagy szolgálatot tettek nekünk, amikor felhívták figyelmünket a német kábelre és ezért nagyon hálásak voltunk.

Gotovcsenkó alezredes feladatuk kapta, hogy derítsék fel a vízalatti vezetékét. A híradó zászlóalj harcosai becsülettel végrehajtották ezt a feladatot.

A decemberi fagyos vízben felkutatták a Duna fenekén lefektetett, négy vonalból álló kábelt és összeköttetést létesítettek Csepel-sziget és

a jobb part között nemcsak a hadtestparancsnokság, hanem a 46. hadsereg hadműveleti csoportja számára is.

A hídfőállásban harcoló gyalogosok és tüzekek, aknavetősök és híradók katonás szűkszavúsággal mondtak köszönetet az utászoknak és pontonosoknak, akik teljes mértékben rászolgáltak erre az elismerésre. Éjjel-nappal fáradhatatlanul dolgoztak. Ladikokban, pontonokon, motoros bárkákon és kompokon, az ellenséges tűzben, bombatámadások közepette szállították át a csapatokat, lőszert, hadianyagot és élelmiszert.

A 99. lövészadosztály műszaki zászlóaljának felderítő szakasza az 1. ezred első zászlóaljával kelt át. A Dunán átérve, a műszaki felderítők azonnal az ellenséges árkokra vetették magukat. Kézigránátokkal, gép-pisztolytűzzel csaptak le és gyorsan birtokba vették az árkot. A vakmerő műszakiak késlekedés nélkül felderítették és megtisztították az aknáktól a part menti bevágásokat, amelyekben a páncéltörő tüzérség gyorsan tüzelőállásokat foglalt és támogatta a gyalogságot a hitleristákkal vívott harcban.

A műszakiak Gyacsenko hadnagy vezetésével továbbra is a támadó zászlóalj előtt jártak. A felderítés során birtokba vettek egy kastélyt és egy éjszakán át tartották. A német túlerő négy rohamát verték vissza. Ezekben a harcokban különösen Zsurilo törzsőrmester és Fegyin harcos tűnt ki. Az átkelés során, a jobb part felderítésében és a hídfőállásért vívott harcban tanúsított bátor és hősiességükért mindkettőjüket a Szovjetunió Hőse címmel tüntették ki.

December 5-én a németek legközelebbi tartalékaik bedobásával többször is megkísérelték jobb parti hídfőállásunk felszámolását. A nap folyamán hadtestünk egységei az ellenség hét elkeseredett rohamát verték vissza.

Ugyanakkor a bal parton, Csepel-szigeten és Dunaharaszti körzetében a németek még a jobb partiaknál is erőteljesebb ellenlökéseket hajtottak végre.

Ezekkel az oldalcsapásokkal igyekeztek bénítani csapataink további kibontakozását a hídfőállásban és megakadályozni az egységek további átkelését.

Az ellenség ellenlökéseinek visszaverésében a Csepel-szigeten jelentős szerepe volt páncéltörő tüzérségünknek. Mesterlövészeink is nagyon aktívan dolgoztak.

Csepelen az ellenség minden rohamát visszavertük. A németek nagy veszteségeket szenvedtek.

A hitleristák mindenáron meg akarták semmisíteni dunai átkelőhelyeinket. Tüzérségükkel állandóan verették és a levegőből is bombázták azokat. Eppen ezért nappal szüneteltettük a személyi állomány átszállítását.

Az ellenség olyan ravasz módszert is alkalmazott, hogy úszó aknákat indított el a folyón lefelé. Utászaink azonban gyorsan rájöttek erre a trükkre, őrségeket szerveztek az átkelőhelyektől feljebb eső folyószakaszon és szétlőtték vagy pedig speciális hálóval kihalászták az ellenség aknáit.

A december 6-ra virradó éjszaka a 99. lövészadosztály a támogatására kirendelt tüzérséggel együtt teljes egészében átkelt a Dunán.

December 6-án reggel a 99. hadosztály az 1077. lövészezreddel és a 316. lövészadosztállyal együtt megkezdte a harcot a hídfő kiszélesítéséért. A harcok december 7-én is egész nap folytak. Három napig tartó harcok árán a hadtest egységei szélességben 11 km-re, mélységben 7 km-re fejlesztették ki a hídfőt.

A hadtestparancsnok és a törzs hadműveleti csoportja december 7-én délután átkelt a Dunán és a parthoz közel egy kisebb téglagyárban helyezkedett el. Innen sokkal jobban biztosíthattuk a hídfőben harcoló csapatok vezetését. Elég szűkösen voltunk, de ahogy a közmondás tartja — sok jó ember elfér együtt. A kényelemmel nem sokat törődtünk — nem olyan időket éltünk akkor.

Este Grigorovics tábornok a figyelőpontra tartózkodott, amely a parttól nem messze egy magaslaton volt berendezve. A csapatok támadásra készültek mind Csepel-szigeten, mind a hídfőben. A hadtestparancsnok közvetlenül a terepen akart tisztázni néhány részletkérdést Szarajev tábornok, hadosztályparancsnokkal.

A híradófőnökkel, Zorin alezredessel mi is a figyelőpontra indulunk. Csendes este volt. A csillagok magasan villogtak az égen. Fényük visszatükröződött a Duna sötét vizében. A híradók fedezékéből muzika szólt, Valahonnan egy adó a „Duna hullámai” keringőt sugározta.

— Vigadnak a beosztottjai. — mondtam kissé szemrehányóan Zorinnak.

— Hadd viduljanak egy kicsit. Igazán megszolgálták, nagyon fáradtságos napjuk volt ma. És holnap is, alighogy pirkad, már kezdik a vezetékek szerelését — válaszolta Fjodor Andrejevics.

A fedezékéből lágyan áradtak a közkedvelt keringő hangjai és a közelben halkán csobbantak az igazi Duna hullámai. Messze elől, a sziklás partgerincen túl, most is zajlott a harc. Az ágyúörgés elnyomta a rádió hangját. A keringő dallamai hol elvesztek, hol újult erővel szárnyaltak ismét.

Alldogáltunk, hallgatóztunk egy kis ideig, majd mentünk tovább. Már a partszegély gerincén jártunk. Innen a csillagok fényében látható Budapest sötétlő sziluettje. A város sötét homályba merült.

Néztük a várost és arra gondoltam, hogy nemsokára vége a háborúnak és újra felragyognak Budapest fényei. De akkor majd a dolgozó népnek ragyognak. Ezért, Magyarország szabadságáért, eljövendő boldogságáért csatáznak a szovjet harcосok a Duna-partján, vérüket hullatva a kegyetlen ütközetekben.

Átvágva egy még talpon álló kukoricáson, eljutottunk a figyelőpontra. Lementünk a fedezékbe, ahol Mihail Frolovics, karjait hátul összefonva, fel-alá járkált. Gondolatai ott elől jártak, ahonnan holnap a csapatok újra támadásra indulnak.

(Folytatása a következő számban)